

DIA MUNDIAL DEL PROFESSORAT (5 D'OCTUBRE)

-CREAR UNA SOCIETAT DEMOCRÀTICA: INNOVACIÓ PEDAGÒGICA-

Nens rebent classe de lectura. 17 de novembre de 1936. Autor: no identificat.
ANC1-42-N-1426.

Descripció

El document correspon a una fotografia química en blanc-i-negre de dimensions de 6x9 cm. Va ser presa durant un jardí d'un centre habilitat pel Comitè Central d'Ajut als Refugiats, a Barcelona, el dia 17 de novembre de 1936.

Interès del document

El document ens il·lustra un testimoni del servei que la Generalitat de Catalunya va donar als nens i nenes que havien estat traslladats a Barcelona, des de diversos punts del país, per tal d'allunyar-los del front de batalla en el context de la Guerra Civil espanyola. La imatge ens mostra la implicació de la Generalitat per donar una educació a tots els infants, encara que fos en temps de guerra. Així mateix, la fotografia també ens permet apreciar, ni que sigui superficialment, la influència de les noves tendències

pedagògiques que tant van arrelar a Catalunya al llarg de les primeres tres dècades del s. XX i que la Generalitat de Catalunya va acollir i implementar amb entusiasme.

Context

El sistema educatiu espanyol modern va néixer a mitjans del segle XIX amb la promulgació de la *Llei Moyano* (1857), la qual va intentar regular els ensenyaments i provar de garantir una educació primària i gratuïta per a tots els ciutadans. No obstant això, la inestabilitat política i les condicions materials i econòmiques de la gran majoria de la ciutadania van impedir-ho. Per una banda, la inestabilitat política va impossibilitar que es legislés i es procurés millorar i ampliar progressivament els recursos destinats a l'educació de forma eficaç. D'altra banda, les dificultats i penúries econòmiques que patia la immensa majoria de la població, sobretot al món rural, van impedir que moltíssima gent pogués accedir al sistema educatiu i rebre cap educació, ni que fos primària. D'aquesta manera, s'explica que a finals del s. XIX els índexs d'analfabetisme fossin particularment elevats.

A principis del s. XX, l'estabilitat política que havia proporcionat el règim de la Restauració i la lenta però progressiva millora de les condicions de vida va permetre que una bona part de la ciutadania, sobretot en les zones urbanes, pogués accedir més fàcilment al sistema educatiu. En aquest context, hi van jugar un paper molt important, les escoles religioses vinculades a l'Església Catòlica, però també van sorgir altres iniciatives laiques que van ser molt innovadores, i precisament per això, no sempre van gaudir de la comprensió de les autoritats i van ser fins i tot perseguides, com l'Escola Moderna, projecte d'escola fundat pel pedagog anarquista Ferrer i Guàrdia a Barcelona, basat en una educació laica i orientada al foment del lliurepensament.

La bona acollida que tenien a Catalunya aquest tipus de projectes innovadors i, fins i tot revolucionaris, evidència el dinamisme i les inquietuds polítiques i socials de la ciutadania catalana de l'època.

Tanmateix, el canvi revolucionari en matèria educativa es va produir amb la proclamació de la República. Tant el nou govern republicà de l'estat, com la Generalitat de Catalunya, implantada poc després, volien fer de l'escola la principal punta de llança per fomentar la modernització del país i la democratització de la societat. En aquest marc, el primer govern de la República, marcadament progressista, va promulgar una sèrie de decrets i va engegar un conjunt de plans per tal de fomentar la formació del professorat i establir el pilars d'una educació universal i laica tot intentant promocionar i millorar la formació del professorat i garantir l'accés a l'educació a tota la ciutadania.

En la mateixa línia que el govern republicà, i d'acord amb les competències que la Generalitat va obtenir en matèria educativa gràcies a l'aprovació de l'Estatut de Núria, es va treballar activament per a la millora de l'educació.

En aquest context, es va fomentar la implementació de projectes innovadors i d'acord amb les aportacions de les corrents pedagògiques contemporànies, tal és l'exemple de

la creació de l'Institut Escola, el qual va revolucionar les pràctiques pedagògiques de l'ensenyament secundari. Així mateix, es va impulsar la formació del professorat a través de la creació de centres formatius per a mestres i professors, es van constituir multitud d'escoles per tal de fer arribar l'ensenyament a tot el país i es va fomentar la participació de pedagogs de gran reconeixement internacional com Montessori, Freinet i Cousinet perquè difonguessin les seves aportacions en els ateneus, centres de formació del professorat i en les universitats catalanes. Tot plegat, va suposar la difusió i progressiva implantació d'un sistema que encaminava l'educació cap un canvi radical.

Aquesta voluntat per formar a la ciutadania i difondre els nous models per mitjà dels quals crear una ciutadania democràtica, moderna i laica no va decaure durant la guerra. Independentment que la Generalitat hagués de fer front a les privacions i contratemps propis del conflicte bèl·lic, va treballar activament per continuar oferint a la ciutadania una educació gratuïta i universal. Així mateix, la Generalitat no va descuidar aquells infants que van traslladar-se a Catalunya fugint del front, sinó que va intentar reunir els recursos que fessin falta perquè aquests nens i nenes poguessin accedir a la mateixa educació que els infants catalans.

Aquest panorama, va canviar radicalment amb la victòria de les forces franquistes. La dictadura del general Franco va suposar l'escapçament del projectes per mitjà dels quals la República i la Generalitat van intentar modernitzar i canviar el paradigma de l'educació fins aleshores vigent. Les escoles religioses van tornar a ostentar la preeminència de l'educació en el marc del sistema educatiu espanyol i les escoles públiques es van convertir en institucions des de les quals s'intentava crear ciutadans addictes al nou règim tot promocionant els valors considerats legítims per les noves autoritats: enaltiment dels valors, naturalesa i ideologia del règim, obediència al nou ordre i al seu líder, exaltació d'un nacionalisme espanyol exacerbat i renúncia a la laïcitat de l'educació tot decretant l'ensenyament obligatori de la religió catòlica i dels valors tradicionals propis del catolicisme més conservador.

El final de la dictadura va suposar un definitiu canvi de tendència. La mort del dictador i el posterior procés de democratització del sistema va permetre la implantació i vertebració d'un sistema educatiu públic, laic i universal, el qual va ser de nou esperançadorament acollit per les institucions catalanes restaurades. Les noves corrents de la pedagogia van poder tornar a entrar a Catalunya tot permetent al sistema educatiu català i als professionals del món de l'ensenyament prendre el relleu d'aquells mestres, professors i catedràtics de la República, pioners en el seu temps, que van sembrar la llavor de la modernització de l'educació en el nostre país.

Qüestions:

- Accediu a l'aplicació *Arxius en línia*¹; a continuació, accediu a *Cerca avançada* i busqueu el document *ANC1-42-N-31845*, una imatge que correspon a una aula d'una escola pública en temps de la dictadura del general Primo de Rivera (1923-1930).
- Observeu els alumnes. Identifiqueu quina diferència hi ha entre ambdues classes.
- Observeu el professor. Digueu com es mostra el professor en relació als alumnes en una i altra fotografia i intenteu explicar breument què creieu que ha canviat.
- Compareu les dues imatges i expliqueu quina mena de ciutadà creieu que aspiren a formar en cadascun dels models d'escola que representen. Argumenteu les vostres respostes.

Per continuar indagant:

Fonts arxivístiques

Documents no textuais

Aula de l'Escola Pia Sant Antoni. Carrer Sant Pau, Barcelona. 1 de gener de 1925 – 31 de desembre 1929. Autor: Brangulí (Fotògrafs). ANC1-42-N-10290.

Classe de nois a una escola. 1 de gener de 1915 – 31 de desembre de 1925. Autor: Brangulí (Fotògrafs). ANC1-42-N-10360.

Classe de noies a una escola. 1 de gener de 1915 – 31 de desembre de 1925. Autor: Brangulí (Fotògrafs). ANC1-42-N-10361.

Germans de l'Escola Pia Sant Antoni. Carrer Sant Pau, Barcelona. Autor: Brangulí (Fotògrafs). 1 de gener 1925 – 31 de desembre 1929. ANC1-42-N-10303.

Grup d'alumnes al pati de l'Escola Pia Sant Antoni. Carrer Sant Pau, Barcelona. 1 de gener de 1925 – 31 de desembre de 1929. ANC1-42-N-10315.

Grup de nens de l'escola Nostra Senyora de Montserrat de la Barceloneta, Barcelona. 1 de gener de 1925 – 31 de desembre de 1935. Autor: Brangulí (Fotògrafs). ANC1-42-N-10225.

¹ Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. (2016). *Arxius en línia*. Disponible a: <http://arxiusenlinia.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>. [Consulta: 04-05-2016].

Grup de nens al pati de l'escola Rosselló. 30 de juny de 1932. Autor: Brangulí (Fotògrafs). ANC1-42-N-7661.

Pati de l'edifici de l'Institut-Escola. [1932 - 1936]. Autor no identificat. ANC1-57-N-4.

Retrat d'una classe d'alumnes de l'Escola Pia. 1920 – 1930. Autor: Joan Artigues i Carbonell. ANC1-994-N-307.

Un noi escriu a la pissarra davant el seu professor i la resta d'alumnes, a les Escoles Nacionals de Badalona. 1926. ANC1-42-N-31844.

Nens jugant a bàsquet al pati d'una escola de capellans. 1 de gener de 1925 – 31 de desembre de 1935. Autor: Brangulí (Fotògrafs). ANC1-42-N-2939.

Seu de l'Institut-Escola, al Parc de la Ciutadella de Barcelona. [01 de setembre de 1936 – 31 de gener de 1937]. Autor: Emili Godes. ANC1-57-N-977.

Altres fonts

CAPITÁN DÍAZ, Alfonso. Breve historia de la educación en España. Madrid: Alianza, 2002.

DE PUELLES BENÍTEZ, Manuel. Política y educación en la España contemporánea. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2007.

PAREDES, Javier (dir.). Historia de España contemporánea. Barcelona: Ariel, 2011.